

מכון
סמיכה

נוולם
החכמה

עולם ההלכה

כ"ד מר-חשוון תשפ"ו

שבט קודש פ' חיי שרה

גיליון מ"ז

עולם התשובה

לקט שאלות ותשובות

עולם הברכה

ראש ישיבתנו הרב מנחם מענדל פרעסקא רב ומו"ץ בניו הייבן

Is there a limit to kibbud av v'eim?

Rabbi M.M Prescott Rosh Yeshiva Machon Smicha

Throughout life, it is inevitable for situations to arise where there is a difference of opinion between a child and a parent (e.g., school choice for grandchild, medical decisions, shidduchim, finances, etc.). Does kibbud av v'eim require that I adhere to my parents' opinions across the board, or perhaps there is a limit?

The question of a limit in *kibbud av v'eim* is addressed in the Gemara,^[1] which asks, "Ad heichan kibbud av v'eim?"—how far does the obligation extend? The Gemara answers by relating the famous story of Dama ben Nesinah, who sacrificed a fortune in order to avoid waking his father. The Gemara means to illustrate that when *kibbud av v'eim* is applicable, it indeed has no limits, and one must undergo much burden and difficulties to fulfill it. Nevertheless, the Mitzva is subject to certain parameters that limit the cases where it applies.

The early *poskim* debate whether *kibbud av v'eim* applies in cases where a parent requests something from a child that does not directly benefit the parent. Some *Rishonim*^[2] say that since the Torah indicates no differentiation, *kibbud av v'eim* applies universally. However, the *Maharik*^[3] argues that the examples given in the Gemara—such as feeding or clothing a parent—imply that *kibbud av v'eim* is only applicable to acts that personally benefit a parent.

The *Maharik's* ruling involves a case in which a father forbade his son from marrying the woman whom he chose to marry. He permits the man to ignore his father's directive because it doesn't relate to the father's personal needs. (He adds two other reasons to permit, but those reasons apply only to marriage). The *Rama*^[4] brings the *Maharik's* ruling as halacha. (Though, it is unclear whether he intended to permit it only in marriage cases relying only on the other two reasons, or for other circumstances as well.)

The *Sefer HaMakneh*^[5] agrees with the *Maharik* in theory but explains that this parameter only applies to *kibud av v'eim*, but not to *morah av v'eim*. *Morah*—counted as a separate mitzvah—requires a child to show reverence towards a parent, such as refraining from contradicting them. Ignoring a parent's command regardless of the context, is akin to contradicting their words and is therefore forbidden. So, in practice, argues the *Makneh*, one must heed all requests of a parent.

Continues on page 3

[1] קידושין (לא, א)

[2] רש"י יבמות (ו, א) כמו שדקדק שם הריטב"א. וע"ע בשו"ת הרא"ש (כלל טו סימן ה).

[3] שו"ת מהרי"ק (סימן קסו)

[4] יו"ד סימן רמ (סעיף כה)

[5] קידושין (לא, ב)

למה אין ברכה על מעלת הכהונה

שאלה - למה אין ברכה לכהן

בסימנים הקודמים נתבאר שברכות שלא עשני גוי, עבד, ואשה, הנאמרות בכל בוקר הן הוודאה על מה שנתחייבנו במצוות יתירות ביחס לאלו השלשה שאינם בני חיובא כל כך.

ויש לשאול, מדוע לא תקנו שהכהן יברך על שנתחייב במצוות יתירות ביחס לשאר ישראל. ומה עוד, שבחר בהם הקב"ה למשרתי ביתו הקודש, ובודאי מן הראוי שיברכו על זאת המעלה.

ושאלה זו יסודות בהררי קודש, כאשר נביא בסמוך שהגה"צ רבי צדוק הכהן מלובלין שאל כן מלפני הגה"צ בעל חידושי הרי"ם (הובא בטללי אורות שמות א עמוד חצ"ד). [ותשובתו תובא בסמוך.]

והנה כמה יישובים נאמרו בזה, ואסדרם כאן בעז"ה. וכל היישובים נחלקים בעיקרם לשני דרכים: א' יש סיבה עצמית שיברכו על מעלת הכהונה, אלא מסיבה צדדית אין מברכים. ב' אין סיבה כלל שיברכו.

כמתכבד בקלון חבריו

בעל החידושי הרי"ם השיב לרבי צדוק הכהן מלובלין שתי תשובות (טללי אורות שם) בזה. הראשונה כדרך הא' הנ"ל, והשנית כדרך הב'. וזה לשון תשובתו הראשונה: "תירץ על כך האדמו"ר זקנו מגור על פי דברי המדרש האומר [מכאן אמרו ראויין היו כל ישראל לאכול בקדשים עד שלא עשו העגל, משעשו העגל נטלו מהם ונתנו לכהנים (מכילתא שמות יט, ו)] כי עד לחטא העגל היו כל ישראל ראויים לכהונה, ורק לאחר חטא העגל ניתלה מהם הכהונה וניתנה לכהנים אשר היו מבני שבט לוי שלא חטא בעגל. נמצא איפוא, כי אם היו מברכים בכל יום על בחירתם ככהנים הרי בכך היו מתכבדים בקלון כלל ישראל אשר הפסיד את הכהונה בחטא העגל, וכדי שלא יבוא לידי כך, העדיפו חז"ל שלא לתקן ברכה על דבר זה."

דעתו לומר שמון הדיו היה ראוי שהכהנים יברכו, אלא שנדחת מסיבה צדדית, שלא יראו כמתכבד בקלון חבריהם^[1].

מעלה שאינה עולמית

ובתשובתו השנית כתב דלא שייך כלל ברכה על מעלת הכהונה לפי שאינה עולמית. וזה לשונו: "עוד תירץ האדמו"ר מגור על פי המובא בתנא דבי אליהו כי לעתיד לבוא יחזרו כל ישראל להיות כהנים (תנב"א זוטא פרק ד, נמצא איפוא כי מעלתן של הכהנים אינה תמידית, ומשום כך לא ראו חז"ל לתקן ברכה על מעלתם הארעית."

ודע, שדברי חז"ל הנ"ל הובאו בבעל הטורים על הפסוק "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" (שמות יט, ו), וזה לשונו: "אילו זכו ישראל היו כולם כהנים גדולים. ולעתיד לבוא תחזור להם, שנאמר 'ואתם כהני ה' תקראו' (ישעיה סא, ו)."

לא מצאו נוסח

עוד טעם נאמר בזה, כדרך הראשון הנ"ל, שהגם שיש סיבה לברך, לא מצאו חכמים נוסח הגון להברכה. דניחזי אנו, אם יברכו בלשון שלילי, כדרך שאר הברכות, ויאמרו "שלא עשני ישראל", הרי משמעוה מזה. ואם יברכו בלשון חיובי, "שעשני כהן", כבר הבאנו בשם המפרשים שברכות אלו נתקנו דוקא בלשון שלילי ע"פ מאמרים בעירובין (יג, ב) "נח לו לאדם שלא נברא משנברא", ומש"ה צריך שלא תהא משמעוה הברכה כמברך על מה שנברא, רק מברכים על שנברא במעלה יתירה על זולתו. מפני שאין נוסח ראוי לברכה זו, לא תיקנוה.

וענין זה כתב הגה"צ רבי צדוק הכהן מלובלין בפרי צדיק (פרשת אמור), והוסיף עוד טעם שאין לברך "שעשני כהן", כי קדושת הכהונה תלויה בבחירת הכהן, בידו לקדשה ובידו לחללה ח"ו, ולכן אין לשון חיובי ראוי. וזה לשונו: "מדוע אין הכהנים מברכין בכל יום שעשני כהן. והשיבתי הלוא גם ישראל אינם מברכין שעשני ישראל רק שלא עשני גוי ועבד. וגם אין מברכין שעשני איש רק שלא עשני אשה ועיין באו"ח סימן מו בט"ז ומגן אברהם שם. והטעם שאין לברך שעשני ישראל כי האדם עדיין הוא תחת הבחירה ובשם ישראל יכונה זה שבחר בטוב ומי יודע אם יכול לעמוד בבחירתו ולכן אינם מברכין רק שלא עשני גוי ועבד ועל כל פנים ניתן תחת הבחירה לבחור בטוב מחמת שאינו גוי ועבד, וכן שלא עשני אשה."

ובבחירתו לקיים כל המצוות שהאיש מצווה יתר על האשה וכן בכהן לא שייך לברך שעשני כהן כי גם כן הבחירה בידו להכניס הקדושה בלבו. וגם צריך שלא לחלל את הכהונה. ושלא עשני ישראל בודאי לא שייך לברך דגם הם ישראל גם כן. וחס ושולום לומר כן."

ברכת נשיאת כפים כוללת מעלת כהונה

ועוד נראה טעם שלא הוצרכו לתקן ברכה מיוחדת על מעלת כהונה, שבימייהם שהיו הכהנים נושאים כפיהם בכל יום ומברכים "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן", ברכה זו כוללת שבח מעלה הכהונה.

לא תקנו ברכה לכהני חזקה

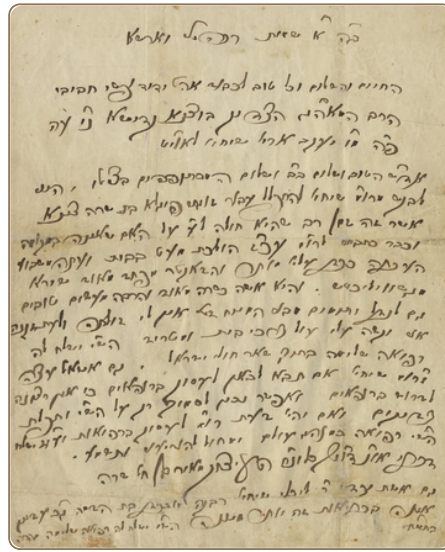
ועוד מצינו ליישב ע"פ הגמרא בכתובות (כה, א) שכהנים בזמן הזה אין להם יחס ודאי אלא כהני חזקה הם. ואע"פ שסומכים על החזקה לענין שאר ברכות השייכות לכהונה, כגון ברכת כהנים וברכת אכילת תרומה, מ"מ ברכה זו "שעשני כהן" שהיא על עצם היותו כהן, אין ראוי שיאמרו הואיל ואין כהונתם ודאית. ועוד, בלא"ה בברכת המצוות הוצרכו לתקן ברכה לפי שיש חובה לברך ברכת המצוות, משא"כ בברכה זו. ובעיקר ענין כהני חזקה, ראה לקמן [בענין תפילת כהנים אצל קברי צדיקים] שדגנו בזה בארוכה.

יתרון הכהונה אין די לברך עליה

ובדרך אחר יש לומר שאין סיבה כלל שיברכו. שהגם שיש מעלה לכהונה, הא פירשו הראשונים ופוסקים שברכות אלו "שלא עשני..." הן על ענין חיוב מצוות שיש לאלו יותר מאלו. ואף שכהנים יש להם מצוות יתירות, כגון עבודת המקדש, אין מעלה זו ייחודית, שגם לזרים יש מצוות מיוחדות שלא נצטוו בהן הכהנים, כגון מצוות מתנת כהונה וכדומה, ומי לנו לומר איזה מהם גדול.

סיכום הדברים

- א. יש לשאול למה לא נתקנה ברכה לכהנים על מעלת כהונתם כשם ששאר ישראל מברכים על מעלתם, שלא עשני גוי, עבד, ואשה.
- ב. בעל החידושי הרי"ם השיב לרבי צדוק הכהן ב' טעמים: א' שאם יברכו, נראה כמתכבד בקלון שאר ישראל שחטאו בעגל והפסידו הכהונה. ב' מעלת כהונה אינה עולמית, שלעתיד לבא תחזור לכל ישראל.
- ג. עוד טעם, שברכות אלו נתקנו דוקא בלשון שלי"י (כמו שביאר הב"ח), וכיון שאי אפשר שיברכו "שלא עשני ישראל", לא נתקנה להם ברכה. ועוד כתב רבי צדוק הכהן, שא"א שיברכו שעשני כהן בלשון חיובי, לפי שקדושת כהונה תלויה בבחירת האדם.
- ד. עוד טעם, שכהנים כבר מברכים בכל יום (בימי חז"ל) על מעלת כהונתם כשמברכים על נשיאת כפים "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן".
- ה. ועוד טעם, שבזמן הזה ייחוס הכהונה אינו ודאי אלא חזקה בלבד. ולא תקנו ברכה על זה.
- ו. ועוד יש לומר, שכלפי חיוב מצוות, אין מעלת כהונה ייחודית, שזרים ג"כ יש להם מצוות שלא נצטוו בהן הכהנים.

קוויטעל בכת"ק החידושי הרי"ם לרה"ק מראדזימץ

[1] ויש לעיין, אם כן היאך הכהנים מברכים בברכת כהנים "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן" [כדאי בבג"מ סוטה (לט, ב) ובטו"ש"ע אורח (סימן קכח סעיף יא)], הלא נראה כמתכבדים בקלון חביריהם. ונראה דלא קשיא, דהתם ברכת המצוות היא, ועיקר הברכה קיימא על המצוה עצמה, ולא על עצם מעלתו, הלכך אינו נראה כמתכבד בקלון חביריהם.

Paid and Unpaid Custodians

Shomer Chinam: Unpaid Custodian

A shomer chinam must guard the item in the accepted manner for that particular item. This depends on the characteristics of the particular item and which mishaps are likely to occur, which may vary depending on time and place. A shomer chinam who does not take the accepted precautions for the item he has been entrusted with is considered negligent and liable for any mishaps that occur due to his negligence. Even if he does not take those accepted precautions with his own items, he is still responsible to do so for the items of others that were entrusted to him. However, a shomer chinam who stipulates in advance that he will not take such precautions is not liable.^[1] Alternatively, if the owner saw the place where the shomer chinam intended to keep his item and did not object, that indicates an acceptance of that level of protection.^[2]

Although a shomer chinam is not liable for losses, if he placed the item somewhere for safekeeping and cannot recall where he placed it, this itself is considered negligence. He is liable to pay for it immediately and may not delay reimbursing the owner until he finds it.^[3]

A shomer who was negligent regarding one potential mishap is liable even if a different mishap occurred that he normally would not have been liable for, provided that the mishap might not have happened had he guarded the item properly (even if that possibility is remote). For example, if the shomer hides the item in a place that is well-protected against thieves but leaves it vulnerable to fire damage, he is liable if the item unexpectedly gets stolen from that

place. However, if the mishap would certainly have occurred even if he had guarded the item properly, he is not liable.^[4]

Shomer Sachar: Paid Custodian

A custodian who is paid for his services, even if the pay is minimal, has greater responsibility and liability than an unpaid custodian. Moreover, even an unpaid custodian who receives a gift from the owner during the time he is guarding the item, assumes the status of a shomer sachar. Similarly, if a custodian has permission to profit from the item, such as the right to sell it and keep the profit, he is also liable as a shomer sachar.^[5] In all cases, the value of the guardian's custodian's benefit must be at least a p'rutah.^[6]

In addition to the liabilities of an unpaid custodian, a paid custodian is also liable for theft or avoidable losses, such as attacks by small creatures. He is not liable for onessim, completely unavoidable mishaps that could not have been prevented by the intervention of himself or others, such as the death of an animal or attacks by dangerous animals, provided he brings witnesses or takes an oath to confirm that it was an oness. However, according to some opinions, a shomer sachar is liable in the case of an unarmed theft, even if it was unavoidable, as long as he was not physically present at the time and could not have saved the item regardless.^[7]

Although a shomer sachar is not liable for an oness, he still must guard the item more carefully than a shomer chinam, taking into account even unusual occurrences. According to some Acharonim, a shomer sachar must be actively watching the item; putting it into a safe place is not enough. However, this heightened level of responsibility is limited to a custodian who is actually being paid to guard it. However, an unpaid custodian who receives a side benefit from the owner, although

he is technically considered a shomer sachar and liable for theft or loss, does not have the added stringency of being expected to actively watch the item.^[8]

Wages in a Case of Loss

If the entrusted item is lost or stolen and the shomer is liable, he may deduct his wages from the amount he has to pay. In a case where the shomer is not liable for the loss, such as a custodian for items that are exempt from the rules of shomrim or in a case of ba'alav imo, then he forfeits his wages. In a case of oness however, the shomer is entitled to his wages for the time that he guarded the item.^[9]

[1] C.M. 291:13-18

[2] Pischei Teshuvah C.M. 291:8

[3] C.M. 291:7. The Nesivos Hamishpat (ad loc. 14) explains that his liability in this case is as a mazik, not merely as a shomer, because he took an object that was protected and put it in a place where it would be lost to the owner. Consequently, he is liable even if it was a situation of ba'alav imo.

[4] C.M. 291:6

[5] Rema C.M. 303:1

[6] Shach C.M. 303:1

[7] C.M. 303:2-3

[8] Pischei Choshen Pikadon 2:2 fn. 5

[9] Ketzos Hachoshen 305:2; Pischei Choshen Pikadon 2:18. If an artisan [who has the status of a shomer sachar] completed his work and subsequently lost the object through negligence but is not liable to pay because it was ba'alav imo, the Poskim discuss whether he loses his full wages. Ketzos Hachoshen (305:2) is unsure, while the Nesivos Hamishpat (305:1) rules definitively that he does forfeit his wages, because his work is incomplete until he returns the object to the owner, and by losing it through an avoidable loss he has not fulfilled his duty to return it.

If Someone Disobeys Instructions When Renting a Car, Is He Liable For All Eventualities?

Rabbi Chaim Weg
Rosh Kollel Dayanus, Bais Havaad Lakewood

Question: Reuven was going on vacation and rented a car from his neighbor, Shimon. Shimon clearly told him not to take the car off-road and to stick to paved streets. Reuven was staying in a cabin by the lake, at the end of a dirt road. Generally, he observed the rule and parked at the beginning of the road and walked the distance to the cabin. One hot day, he broke the rule and began driving the car down the dirt road. On the way to the cabin, he was carjacked at gunpoint and the car was stolen. Is he responsible to pay?

Answer: At first glance, this would seem to be classic case of techilaso b'peshia v'sofo boines. The Gemara says that if a person is negligent with an object he is watching, and the object is subsequently destroyed not because of his peshia but through some unforeseen event, he is liable. The Gemara illustrates this with a case where a shomer hid money in a thatched hut. This is a good shemirah for geneivah because thieves don't look for money in thatched huts, but it is a negligent shemirah for fire because these huts are very flammable. In the end, the money was stolen from the hut. The Gemara says that the shomer is chayav because the geneivah would not have happened if he had not been negligent by putting the money in that place. Even though it ended up being lost through theft, the shomer is liable for his negligence.

In the case in question, the Shoel was negligent by not listening to the owner and driving on the dirt road. Therefore, it would seem that even though the car was lost in an oness, he should be liable because he is techilaso b'peshia v'sofo b'oines.

However, there is a clear Mishnah that says otherwise. It speaks about a case where somebody rented a donkey to take it up a mountain and instead he brought it to a valley, where the air is hotter and could harm the animal. In the end, the animal died, but not from the heat of the valley. Instead, it slipped and fell, which usually is more likely to happen on the mountain than in a valley. The Mishnah says that the renter is patur even though he disobeyed his instructions and the oness only happened as a result of him not listening to the owner.

The Mefarshim explain the difference as follows: the rule of techilaso b'peshia v'sofo b'oines only applies in the case of a true peshia. If a Shomer doesn't listen to the owner's instructions, that does not automatically render his actions a true peshia. Since his actions weren't inherently negligent, he cannot be held liable under this rule. Here too, while driving down a dirt road went against the owner's instructions, it is not inherently an act of negligence. Therefore, the Shoel cannot be blamed for unforeseen occurrences and cannot be held liable.

If Someone Borrows an Item From a Worker in His Home, Is He Liable If He Damages It?

Question: Reuven gave his son his cell phone and the boy took the phone to the store. Later, he realized that he needed to make an important call, but he didn't have his phone. There was a frum electrician doing some work in his home, so he asked if he could borrow his cell phone. He agreed. While he was on the phone, he dropped it and cracked the screen. Does he have to pay for the damages?

Answer: There is a unique gezeiras hakasuv in hilchos shomer in a case of "baalav imo", i.e. when the owner of the item is working for the shomer at the time the item is given over, the shomer is patur from all liability for the item.

Although the Torah only says that about a shoel, a borrower, we also apply it to all shomerim. Furthermore, the halacha is that the same rule applies even in a case of negligence. If a shomer chinam, shomer sachar, or even a shoel is negligent in a case where the owner had been working for him at the time the item was taken, the halacha

is that he would be patur even if the item is ruined directly due to his negligence.

What about our case of "hezek b'shoge" where the shomer physically damaged the item unintentionally?

In such a case, most Poskim hold that the shomer would be chayav, even if the owner was working for him at the time of the loan. The exception is the opinion of the Raavid, who says that the rule of baalav imo exempts him from liability even if he damaged the item unintentionally.

In the case in question, since the electrician is working for the shomer, it would be a case of baalav imo. If dropping the phone would be considered a regular peshia, the majority opinion would be that he is not liable. However, it is very probable that dropping the cell phone would place him in the category of a "mazik" because he inadvertently damaged the phone, which would mean that he is obligated to pay for the phone according to most Poskim. The Raavid, however, would hold that he is patur, therefore a compromise should be worked out between the two parties.

Continued from page 1

The Chazon Ish^[6] holds a similar view, but with one caveat: For matters that do not have any connection whatsoever to a parent (such as a child's personal financial decisions), ignoring a parent's command is not even a violation of morah. But matters that may have an emotional effect on a parent (like a child's marriage choices) must be followed even though the parent doesn't benefit from it. Such matters can cause pain to a parent when their command is unheeded and is thus subject to the mitzva of morah. He explains that the Maharik's heter was mainly based on the other two reasons.

The Shevet HaLevi^[7] differs from the Chazon Ish's opinion and assumes that each of the Maharik's reasons are independently sufficient. As a result, he applies the Maharik's principle not only to cases of marriage, but to all matters that don't benefit a parent directly.

Interestingly, the Midrash^[8] praises Eisav's high level of kibbud av, while at the same time his marriage choices are described in the passuk as a source of bitter grief to his parents.^[9] This aligns well with the Maharik's ruling that marriage choices are not bound by the chuyiv of kibbud av. (Though, perhaps Eisav was only concerned with kibbud av and not morah av which may be why he felt no issue with contradicting his father's wishes while simultaneously affording him proper honor.)

Although a full discussion is beyond the scope here, it is worth briefly noting another possible exception to kibbud av v'eim: The Terumas Hadeshen^[10] says that matters of ruchniyus aren't subject to kibbud av v'eim. He illustrates this with Yaakov Avinu, who wasn't punished for the years spent studying at the yeshiva of Shem and Eiver, despite being away from his parents.^[11] He adds even a direct command of a parent can be ignored if done to prioritize one's own spiritual growth. The Shulchan Aruch^[12] brings this l'halacha. The Chamudei Daniel^[13] goes further that, even without being certain that he will succeed in his own choice, a child may override his parent's decision in matters of ruchniyus. But in practice, one should seek guidance by a Rov, as it is not for an individual to determine what falls under this exception.

[6] יו"ד סימן קמט (ס"ק ח)

[7] חלק ד (סימן קכד)

[8] שמות רבה פ' כי תשא (פ' מו סימן ד)

[9] בראשית (כו, לה)

[10] חלק א (סימן מ)

[11] מס' מגילה (טז, ב)

[12] יו"ד סימן רמ (סעיף כה)

[13] הובא בפתחי תשובה (שם ס"ק כב), ראה באגרות קודש (חלק יב עמוד מט)

כמה דברים אודות רב מורה הוראה בתורה רבותינו אדמורי חב"ד זי"ע

Part 7 II

Not Just Knowledge

Being a rov demands more than the mere accumulation of knowledge, it requires true yiras Shamayim that guides every decision and interaction.

הביטול לכוון לאמיתתה של תורה

בשיחת ש"פ שלח תשמ"ו^[1] דיבר רבינו על ענין הביטול הראוי לרב מורה הוראה, שעל ידו דוקא יבוא לכוון לאמיתתה של תורה, וז"ל הק': 'ויש לומר, דהכח של רבנים מורי הוראה לעשות שלום בעולם הוא ע"י השלום, החיבור וההתכללות בשני תנועות הפכיות שבהם עצמם: בכדי לזכות לכוון ההלכה לאמיתתה - צריך הרב להיות בבחינת ביטול בתכלית, וביחד עם זה - צריך הרב להיות בתכלית התוקף, שהפס"ד שלו (שהוא פס"ד דתורה) יקויים בפועל.

'וכפירוש הידוע ב,משה קיבל תורה מסיני, שמשם (ועד"ז צריך להיות בכל תלמיד חכם, שנקרא בשם משה) קיבל תורה (והוראה) הק': סיני, למד הנהגת עצמו מסיני, דמכ"ך מכל טוראי, שכולל ב' תנועות הפכיות: מכ"ך מכל, תכלית הביטול. ענהו וביטול בתכלית, שלילת הישות וההתנשאות (כולל גם ההתנשאות שמצד מעלות רוחניות); וביחד עם זה (ואדרבה, מצד הביטול האמיתי) - הר (סיני), תוקף והגבהה."

והנהגה זו נמשך מן העונה והשפלות דוקא... כל מה שיעמיק בענין פחיתות עצמו... אזי יהי' שמחת נפשו בעסק התורה כפולה ומכופלת.

'ויש לומר, שההתכללות דב' התנועות (ביטול והגבהה) ברב שנתמנה להיות פרנס על הצבור, היא באופן נעלה יותר, דלא רק שההגבהה נמשכת מהעונה, אלא שההגבהה גופא היא ענין של ביטול.

'דביטול - ב' מדרגות כלליות: כאשר הביטול הוא באופן שיש לו איזון 'מציאות' לעצמו (אלא שמ"מ הוא בטל) - אזי צריך לזיחה, שההגבהה שלו תהי' הגבהה דקדושה ושלא יתערב בה ענין של ישות וכו': משא"כ כשהביטול שלו הוא ביטול דעבד 'שאינו מציאות לעצמו כלל, ומציאותו היא מציאות האדון' - אזי, ההגבהה גופא היא 'חד' עם הביטול, מכיון שההגבהה שלו היא ההגבהה של האדון, עבד מלך מלך (ספרי ופרש"י בדברים ע"ז. וכו"מ).

'ויש לומר, שבאופן זה צ"ל התוקף כשנתמנה להיות פרנס על הצבור - דלא רק שלא יתערב בה ענין של ישות וכו', אלא יתירה מזו, (שאדרבה): להיותו עבד להציבור, שכל מציאותו של העבד היא מציאות האדון - הרי התוקף שלו הוא תוקף הציבור.

'ועאכ"כ ברב מורה הוראה, שנוסף על העבדות שלו להציבור - הרי הוא עבד להתורה (הש"ע וכו'), שעני"ז דוקא הוא זוכה לכוון להלכה לאמיתתה, ובמילא - התוקף שלו הוא התוקף דתורה."

ובשוה"ג שם מוסיף רבינו: 'להעיר מענין הסמיכה של רב, שהיא בדוגמת הסמיכה איש מפי איש עד משה רבינו דענין הסמיכה קשור עם אות יו"ד מסיני כמבואר בתו"א (ק"ז, ד ואילך) בענין כל רב מבבל וכל רבי מא"י (נסמן בסה"מ תש"ע ע" 12), ושי"ד (נקודה בעלמא) הו"ע הביטול כו'.

'ולהעיר גם מזה שרב נקרא בשם מ"צ (מורה צדק) - ועד שבליבאוויטש הי' נקרא חגה"ש ע"ד הצחות בשם, חג המצות^[2], מפני שאז היו באים המ"צ, הרבנים - הדטעם על שם זה (דשמו של כל דבר מורה על עיקר ענינו) הוא לפי שמצה הו"ע הביטול. וזהו (ביטול) עיקר ענינו של רב. ועד שגם התוקף שלו הוא פרט הביטול^[3].

ובשיחת ש"פ חוקת-בלק, י"ב תמוז תשמ"ו^[4], וז"ל 'ועוד ענין בה

- בנוגע לרב ומורה הוראה גופא: הענין שכל מציאותו היא בתורה, כולל, שאינו מרגיש את מציאותו העצמית, כי אם, שכל מציאותו היא מציאות התורה, כלומר, תנועת הביטול, שאינו מציאות בפ"ע, כי מציאותו אינה אלא מציאות התורה.

'וענין זה בא לידי ביטוי - בין השאר - בתגובתו והנהגתו כאשר שואלים אותו מהו המקור לפס"ד שלו, 'מהיכן דנתוני': "מצד הרגש מציאותו העצמית, בהעדר תנועת הביטול - עולו הרב 'להפגע' מהשאלה 'מהיכן דנתוני', ועד כדי כך, שלא מתאים לו להשיב, מכיון שאין זה לפי כבודו: הוא הרי רב ומורה הוראה בישראל, וא"כ, היתכן שנגש אליו בעה"ב לחקור ולדרוש אודות המקור לפס"ד שלו, ולא עוד, אלא שמתווכח עמו בתורה?... עם בעה"ב 'מחוצף' כזה אין לו מה לדבר בכלל..."

'אמנם, כאשר הרב נמצא בתנועה של ביטול (שכל מציאותו אינה אלא מציאות התורה) - לא איכפת לו (ובודאי שאינו נפגע) להשיב על השאלה, מהיכן דנתוני.

'ולא זו בלבד שמשביב על השאלה 'מהיכן דנתוני', אלא עוד זאת, שאין מקור השאלה זו, מכיון שהפס"ד שלו הוא מלכתחילה בצירוף מקור הדברים בתורה, בשו"ע חלק פלוני, בסיומו פלוני וסעיף פלוני כו', כלומר, שמדגיש בדבריו שאין זה פס"ד שלו, כי אם, פס"ד התורה.

'והתועלת שבדבר - בפשטות: מכיון שרצונו של הרב שהפס"ד יתקיים בפועל ממש באופן הכי טוב - הרי העצה לזה, שיפרש את המקור לפס"ד, שאז מתקבל הדבר יותר אצל בעלי-הדין, ובמילא, מקיימים את הפס"ד ברצון (ולא מתוך כפי' והכרח).

'ומה גם שעני"ז מתבטלת האפשרות של התנגדות ומחלוקת כו', אשר, עם היות שהתנגדות זו היא מצד 'תלמידיו של קורח' (הבלועים ושרופים כו'), הרי, יש צורך לבטל כל ענין בלתי רצוי, שורש פורה ראש ולענה'.

'זאת ועוד: פירסום מקור הפס"ד, והמענה על השאלה 'מהיכן דנתוני', יש בה תועלת גם כלפי הרב עצמו - בבחינת 'הרבה קבלתי כו' ומתלמידי יותר מכולם...

'...אפילו כאשר הרב ומורה-הוראה נמצא במעמד ומצב הכי נעלה, 'טוהר לקודש' (והלואי שיהי' כך בפועל) - צריך להיות אצלו ענין הביטול (טבילה לחטאת), כולל גם שלא יחשוב שבהיותו רב ומורה הוראה מכ"כ שנים אזי יכול לסמוך על עצמו וכו', שהרי מצינו ש'יוחנן כהן גדול שימש בכהונה גדולה שמונים שנה ולבסוף כו', ולכן אמרו חז"ל 'אל תאמינו בעצמך'.

'וכאמור, העדר ענין הביטול (טבילה לחטאת) יכול להביא לתוצאות חמורות ביותר, עד לענין הדין החיים (ברוחניות), רחמנא ליצל, ענין הקשור עם ה"נחש", שגם הוא הי' "למדן"... כפי שמצינו שהי' יודע לטעון "דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומע". ע"ש עוד בהמשך דברי רבינו.

ויש להביא מה שכתב בשלטי הגיבורים על המרדכי ריש פרק ב' דשבתי^[5] כתב: 'והי' ה' לך לאור עולם כי אתה תאיר נרי וה' יגיה חשכי: זהו על תלמוד תורה, כשאדם עוסק בתורה לשמה, הקב"ה מגיה חשכו, שאינו בא לידי עון ואין מורה בתורה שלא כהלכה, ולכן אמר הכתוב והגית בו לשון נוגה, כשהקב"ה רואה שלבו של אדם לשם שמים, אפילו שאין בלבו לדעת עומקה של הלכה, הקב"ה מגיה דבריו שלא יצא מפיו הוראה שלא כהלכה."

ויש להוסיף המובא בשם החת"ס^[6] "שמעתי מרבינו הגדול בעל חתם סופר זי"ע: שהאדם צריך לידע בעצמו בלבבו שהשי"ת מכיר לבבו, ושהשי"ת יודע שאין לו בלבבו רק לעשות רצון הבורא. ואמר על עצמו, כשבא לו איזה שו"ת, בקראו השאלה טרם יענין צריך הוא לכוין דעתו לכך שאין כוונתו להכריע לא לאיסור ולא להיתר בענין זה לחייב או לפטור, רק שמתכוון דעתו שרוצה להשיב לדורשיו האמת שהוא אמת לפני נותן התורה, ואחייז מה שעולה בדעתו להשיב זה תופס לאמת. אע"פ ששוב ישיב השואל ויקשה לו מגמ' או מפוסקים, שאם היה נזכר בשעת הכתיבה מש"ס זה או מפוסק היה נזכר וחוזר מהוראתו, ולא היה טורח להעמיד סברתו ודינו, אך מאחר שהעלים הקב"ה בפעם ראשון, והוא יודע בעצמו שהיה מחפש בעיניו אחר האמת, נותן לב להציל דבריו הראשונים לצדקם להעמידם בעומק העיון."

וכדאי להביא ג"כ ממ"ש כ"ק אדמו"ר הצ"צ^[7] ע"ד גט שסידר א' בעיר שיש שם תקנה בחרם שלא יורה רק ההמ"ץ שבעיר. וזה האחד שסידר הגט נתמנה למ"ץ שני, אך שלא ברצון כל העיר רק ע"י מקצת נגדי העיר: "ובגוף הענין על הקטגוריא בין ההמ"ץ לתלמידו המופ" נ"י לכאורה ראוי ונכון מאד להתלמיד להיות כפוף לרבו ההמ"ץ נ"י, ויניח לו סידור גיטין. בהיות שמעולם נהגו דהוה ממונה אגטיי אחד המיוחד שבכל עיר ובשאר הוראות או"ה ראוי לרבו שיתן לו רשות.

אך נכון לו שיתיישב עם רבו, ועל זה אמרו^[8] 'אם נבלת בהתנשא', אם נבלת עצמך על דברי תורה סופך להתנשא. וכתבי^[9] ב'ישישים חכמה כו'. וגם מומחה לרבים שבגמ' פי' הרא"ש בפ"ק דסנהדרין סי' ב', 'מענין בדיני כמה שני ומנסו ל'י זימנין סגיאי ולא חזו ל'י טעוונא, כגון האי הוה מומחה לרבי' עכ"ל. הרי דאינו נק' מומחה אע"פ שהוא בקי במשנה וגמ' ושיקול הדעת, עיין שם, אא"כ מעיין ג"כ בדיני כמה שני ומנסו ליה זימנין סגיאי כו'. א"כ אף גם אם יאמר התלמיד שנתחכם כמו רבו, עכ"ז יש מעלה גדולה ויתירה לרבו שהוא הנק' מומחה לרבים להיותו מו"צ בעירם זה עשרים שנה ולא חזו ליה טעוונא. משא"כ בתלמיד זה אף אם יהי' חריף ובקי, עדיין אינו נק' מומחה לרבים. וא"כ ראוי להיות לו יראת שמים ולהיות נכנע לרבו להתיישב עמו על כל דבר הקשה, וגם רבו יהי' עמו בטוב, אז יקויים בהם 'מאיר עיני הו"י"^[10].

[1] אות ג (מוגה), נדפס בתר"מ התועודיות ח"ג עמ' 632 ואילך, לקו"ש הכ"ח עמ' 256.
[2] ע"ע בהז' בספר הישיות תש"ג שיחת יום ב' דחג השבועות - ע"ד תפקיד רבנים מורי צדק וכו' - בהערה 27 ובשוה"ג.
[3] [דפס ע"ה הערה 33 המובא מהמשך תרס"ו] (עמ' תלה) שהלכות הן בחי' אמת לאמיתו שהוא הביטול דאין עוד, ע"ש ובהמשך ההערה.
[4] תשמ"ו ח"ד ע"ד 47 ואילך.
[5] [אות ה, וכתב המשנה שכ"י שמצוה לפרסם דבריו. הובא בתחילת שו"ת משנה שכ"י בפרקי תולדות (שנכתב ע"י בן המחבר) ב"ד"ה חרדתו בהוראה. ע"ע שם מ"ש בשם הרב מרדכי נבעט לבאר למה שלח שאלותיו להחת"ס.
[6] [נדפס בכ"מ משו"ת גורן דוד ח"ב סי' נ ד"ה והנה הפס', נדפס בתשנ"ו מכתב יד תלמידי החת"ס.
[7] שו"ת צ"צ אה"ז סי' שעח.
[8] [משלי פ"ל פל"ב.
[9] [אזינו פ"ב פ"ב, ע"ש במלבי"ם. ע"ע שבת דף קנב ע"א וכן יהיידע שם.
[10] [ע"י משלי פכ"ט פ"ג ורש"י, ובמס' תמורה ט"ז ע"א ורש"י שם 'שאף הרב צריך עדיין לימוד, ומלמדו הקב"ה".